

V ðvendir hugsunarhættir

Frá vøgggu til grøv — minnstuløn til øll?

Kreppan í okkara samfelag er fyrst og fremst ein hugsjónarkreppa. Tað er flogið og hugsjónin um eitt betri samfelag at liva í, ið lyftir okkum upp og fram - ið fær "hønnuna at verka gullegg". Men flogið "fánar í fangabúri" skrivar Tórmóður Dahl, verkfrøðingur í hesum hugleiðingum sínum.

Einkarættis- kroysting

Neyvan áður man dagsins almenna føroyska einkarættis «makt-muran» hava verið so avdúkað, sum í sjónvarpssendingini «Kroystur» hin 7. januar.

Almátugu einkarættis-stovnarnir: Tryggingarsambandið og Almanna-stovan hava mett — «taksarað» — menniskjuna Kaj Jørgensen at hava eitt virði svarandi til kanska uml. ½ starvsfólk (ella minni) á hesum somu stovnum. So veit hann tað, og so vita vit onnur deyðuligu eisini hvat okkum stendur í boði, um óhapp hendir.

Kaj var seigur og gavst ikki — men hvat við øllum teimum, ið ikki megna at berjast imóti hesum stovnum ella kanska eru so góðvarin, at tey góðtaka ta fyrstu og bestu «royndarballónina», hesir alvaldandi stovnar senda út?

Eitt er so tann kenslukalda mentanin í krónum og oyrum av tí óhepnu menniskjuni, sum var hon ein kúgv, ið var dottin fyri bakka — eitt annað er tann mannminkandi og eyðmýkjandi Canossagongdin úr einum almennum stovni í annan við alskyns lækna- og skattaváttaðum oyðubólum, sum skulu skjálprógva, at tú ert ein livandi vanlig menniskja, ið hevur verið fyri einum óhappi og ikki ein endurføddur Stalin ella Hitler.

Tókk og angandi sólur til Kaj og Sjónvarp Føroya! — Tvi vorðið og fel-

aðar hómilur til Tryggingarsambandið og Almanna-stovuna!

Leikluturin hjá lögregluni í málinum? — Lögreglan viðgækk hóast alt opið óhepna málsviðgerð, og hevur vónandi tikið hendringina til eftirtektar.

Er arbeiði ein revsing og fyrir- tøkan ein fíggindi?

Vit hava almennar trygðar- og stuðulskipanir, ið skulu borga fyri at eingin í hesum landi skal nýtast at ganga kaldur og svangur. Vit ásanna eisini týðningin av at menna menniskjuna og hava tí m.a. skyldubundna skulagongd fyri øll børn í 7 ár. Har afturat hava vit stuðulskipanir, ið tryggja okkum meira og minni ókeypis sjúkrarækt, møguleikar til viðari útbúgving o.s.fr.

Alt hetta sýnir eina hugsan, ið vitnar um at vit hava virðing fyri tí einstøku menniskjuni — fyri tað virði hon í sjálvum sær hevur sum einstaklingur og fyri samfelagið, sama hvat hon annars megnar at avrika í «krónum og oyrum».

Men henda hugsanin er ikki ferd heilt á enda, tí minstamarkið fyri at liva, ið vit ásanna at øll hava uppiborið, er knýtt at treytum, ið vitna um júst tað óvutta: At vit als ikki hava álit á hvørjum øðrum. Hugburðurin hjá almennu einkarættisstovnum er eyðsæð her, at vit øll eru nøkur óálitandi dovin beist, sum skýggja alt sum eitur arbeiði — í

hvussu so er til vit hava skjálprógvað tað óvutta.

Upplivingin av hvussu órættvist lønar- og stuðningsbýtið ofta verður fram og ikki minst nevnda almenna hugburðinum fyri at takka, hava vit yvirhøvur ta áskoðan og ta kenslu, at **arbeiði er ein revsing og fyrirtøkan er ein «fíggindi»**, og at vit tí skulu hava sum mest fyri «striðið og strevið». Í hvussu so er er grundskoðan okkara hon, at vit skulu hava «rættvísa løn» fyri okkara strið og strev, hóast domini eru óteljandi uppá at hetta í veruleikanum er slutt. Løn og vinningur verður heldur ásett eftir tøvnum á arbeiðsmegi ella vøruni — men heldur ikki tað er heilt rætt. Vinningurin hjá t.d. «valuta-spekulantum» (og teir eru nógv fleiri í Føroyum enn tú skuldi trúð) hevur litið og einki við «strið og strev» ella «vørutrot» at gera í mun til vinningin hjá t.d. útróðrarmanninum og bóndanum.

«Løn fyri strevið»-hugsanin er eins inngrövin í okkum, og tað í sínari tíð var at Jørðin var fløt sum ein pannukøka, og hann, ið vágaði sær at siga nakkað annað, varð antin skírdur øður ella brendur á báli.

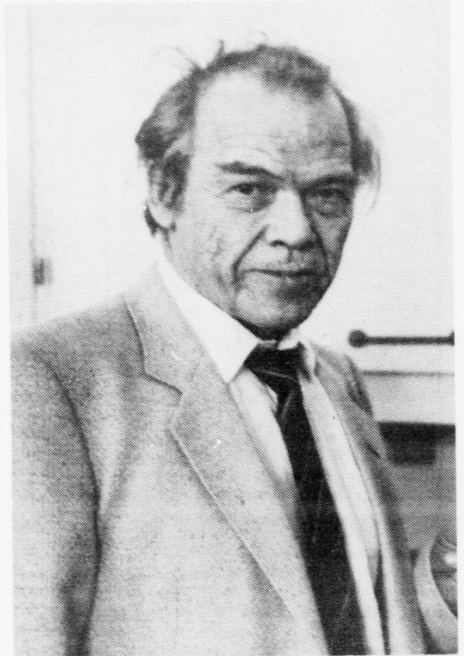
Grundgevingin fyri og endamálið við øllum arbeiði kann ikki vera búskaparligur ágóði til mín sjálv, men fyrilitið til tøvni hjá øðrum. Áðrenn eg yvirhøvur eri fæddur fyri at arbeiða, tórvær mær upphaldið «framleitt» av øðrum.

Í ídnaðarsamfelagnum er tað fáur, um nakar, ið í veruleikanum arbeiðir fyri seg sjálfan — tvørtur imóti arbeiða øll fyri onnur — fyri at ganga tøvnum hjá øðrum á mæti, eins og tað eru onnur, ið arbeiða fyri at ganga okkara tøvni á mæti.

Er arbeiði ein revsing, so verða vit við øðrum orðum **øll revsað**, tí vit sum menniskju hava ein ávisan tøv. So er bert at vóna, at «revsing» verður toluliga javnt bytt millum okkum øll.

Í Japan verður størsta vanlukka, ið kann henda menniskjuni, mett at einki arbeiði hava. «Øll eru til fyri at hjálpa øllum (at liva og mennast)», sigur japanarin. Har er so vónin at flest øll fáa sín lut í tí lukku, tað er at kunna arbeiða fyri at ganga tøvnum hjá øðrum á mæti. Hesin í mun til okkara viðvendi hugsunarháttur japanaranna er helst ein hævudsatvoldin til at Japan, ið at siga einki náttúrutilfeingi eigur, allikavæl telist millum tey ríkastu londini í heiminum.

Fyri mær at siggja er einki at ivast í, at stóra ólukkuliga arbeiðsloysið í heiminum í dag í ein stóran mun hongur neyvt saman við tí skeivu almennu samfelagshugsjónini um arbeiði: At tað er eitt «strið og strev», ið vit mugu tola, fyri at vinna búskaparligar ágóðar til okkum sjálvi.



Er tíðin nú búgvin, at umboð fyri teir ymisku felagsskapir innan vinnu- og mentunarlívið finna saman? spyr Tórmóður Dahl m.a.

Ber til at broyta sjálvsøktu hugsanina um arbeiði?

At broyta sjálvsøktu tilvandu hugsan/tilvitsku peningamansins á hesum øki er ikki gjørt frá einum degi í annan — enn minni tí her samsvarar hansara hugsan í veruleikanum við hugsanini hjá arbeiðararørslunum. Báðir partar tvihalda her áframt uppá at «jörðin er fløt sum ein pannukøka!», t.v.s. at tú skalt hava løn fyri «striðið og strevið». — Annar parturin fyri strevið at nýta høvðið og telduna, og hin fyri strevið at nýta hendurnar. Peningamaðurin hevur gloymt, at tað er ógjørlegt at verða ríkur uttan hjálp frá sínum medmenniskjum (og at tey tí eiga sín sjálvsagda lut í hansara ríkidømi) og arbeiðararørslurnar hava gloymt sanna týðningin av «broðralag» í búskapar-

og vinnulivinum.

Men soleiðis er støðan og hugsunarhátturin yvirhøvur í Vesturheiminum í dag, so hetta er einki serføroyskt fyrbrigdi, men eitt úrslit av tí búskaparligu vøksturhugmynd, ið ræður í hesum parti av heiminum. Ókent fyri tey flestu haraftur imóti er kanska, at seinastu 10–15 árin hava stóðugt fleiri stórfyrirtekur (t.d. IBM, Philips, Eastman/Kodak, Hewlett/Pacard fyri at nevna nakrar av teimum heilt stóru) tikið avleiðingarnar av nevnda «viðvenda» hugsunarháttinum um arbeiði og skipað teirra framleiðslu eftir tí. At henda menning byrjaði við at japanarar tóku yvir fyrirtekur í USA og UK, ið «stóðu og rillaðu» og fingur tær at bloma aftur, hevur minni at siga í hesum sambandi, tí tað, sum her er týðningarmikið, er at

